

MATERIJALNO KRIVIČNO PRAVO

<https://doi.org/10.7251/CEST1625226R>

UDK. 343.26-053.6:343.232(497.16)

KAZNA MALOLJETNIČKOG ZATVORA U MALOLJETNIČKOM KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU CRNE GORE

Dr Darko Radulović

Vanredni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Crne Gore, Podgorica, darko77@t-com.me

Dijana Radulović

Sudija Apelacionog suda Crne Gore, Podgorica, dijana.radulovic@sudstvo.me

Apstrakt: *Savremeno maloljetničko krivično zakonodavstvo u sistemu krivičnih sankcija prema maloljetnicima poznaje: 1) vaspitne mjere, 2) mjere bezbjednosti, 3) kaznu maloljetničkog zatvora. Uz to se sve više u maloljetničko krivično zakonodavstvo uključuju i određene alternativne, odnosno diverzione mjere kao što su uslovni oportunitet i odbačaj krivične prijave iz razloga pravičnosti. U sudskoj praksi su najzastupljenije vaspitne mjere. Ali, pošto se maloljetnici javljaju i kao učinioci teških krivičnih djela, gdje ne bi bilo adekvatno reagovanje putem vaspitnih mjera, onda se pribjegava primjeni kazne maloljetničkog zatvora. To je i tema ovog rada. Pored uvoda gdje se navode različiti modeli reagovanja na maloljetnički kriminalitet, u radu se daje osvrt na istorijski razvoj maloljetničkog krivičnog zakonodavstva Crne Gore, tu su dalje razmišljanja o danas aktuelnom problemu da li treba spustiti starosnu granicu krivične odgovornosti maloljetnika, kao i o karakteristikama kazne maloljetničkog zatvora u odnosu na kaznu zatvora protiv punoljetnih učinilaca krivičnih djela. Centralno pitanje je izricanje i odmjeravanje kazne maloljetničkog zatvora. Rad je kompletiran kraćim osvrtom na izvršenje kazne maloljetničkog zatvora i na uslovni otpust.*

Ključne riječi: *krivične sankcije, maloljetnik, maloljetnički zatvor, zakon.*

1. UVOD

U istorijskom razvoju maloljetničkog krivičnog zakonodavstva model krivičnopravnog položaja maloljetnika se mijenjao. Prvobitni represivni model koji se nije puno razlikovao od modela primijenjenog na punoljetne učinioce, dugo je kritikovan, pa je u mnogim evropskim zemljama, počev od dvadesetih godina prošlog vijeka, zamijenjen takozvanim zaštitnim modelom.¹ Reformisanju krivičnog prava, uopšte, pa i onog koje se tiče maloljetnika, u dobroj mjeri je doprinijela i sociološka škola.² Značajne promjene u zakonodavnom regulisanju pravnog položaja

¹ O ovim modelima vidjeti: Milan Škulić, *Reforma maloljetničkog krivičnog prava u Srbiji u „Maloljetnici kao učinioci krivičnih dela i prekršaja“* (ur. Stevanović, Pavićević) Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2015. g. str. 39-67

² Nataša Mrvić Petrović, *Krivično pravo, Opšti deo, „Službeni glasnik“* Beograd, 2011, str.

maloljetnika u evropskom zakonodavstvu nastale su poslije Drugog svjetskog rata pod uticajem pokreta Nove društvene odbrane davanjem radikalno novog značaja ličnosti i potrebama maloljetnog učinioca krivičnog djela. Reformisanju maloljetničkog krivičnog prava prethodila je pojava teorijskog pravca kojim se u prvi plan stavlja zaštita maloljetnika od stigmatizacije koju sa sobom nosi vođenje krivičnog postupka i izricanje krivičnih sankcija.³ Sa ovim modelom nije stao razvoj maloljetničkog krivičnog zakonodavstva, pa krajem prošlog i početkom ovog vijeka sve izraženije dolazi do potiskivanja zaštitnog modela, a zbog znatno izmijenjenog pristupa krivičnopravnom položaju maloljetnika i pojave koncepta restorativne pravde. Javlja se novi pravosudni model ili model pravičnosti,⁴ po kome maloljetnik i njegove potrebe nisu primarne, nego se jednako vodi računa i o pravu žrtve krivičnog djela, pa i o interesu samog društva. Dakle, pojava restorativne pravde baca novo svjetlo na model krivičnopravnog položaja maloljetnika i u krajnjem rezultira uvođenjem alternativnih (diverzionih) mjera kao posebnih (*sui generis*) mjera. U svakom slučaju pravilno rješenje krivičnopravnog položaja maloljetnika, u suštini, predstavlja i dobru prevenciju kriminaliteta punoljetne populacije, budući da znatan broj maloljetnika kao učinilaca krivičnih djela prelaskom u punoljetstvo nastavljaju sa kriminalnom djelatnošću. Zato nam se čini da nije bez osnova stanovište da je maloljetničko krivično zakonodavstvo danas krivično zakonodavstvo za punoljetne sjutra.⁵ Drugi dodaju da kriminalitet maloljetnika danas određuje kriminalitet jednog društva u budućnosti.⁶ Mi ćemo se u ovom radu baviti temom kazna maloljetničkog zatvora. Pri tome valja navesti da se i danas u sistemu savremenog maloljetničkog prava mogu izdiferencirati dva sistema kažnjavanja maloljetnika kao učinilaca krivičnih djela. Prema prvom sistemu, koji je danas manje zastupljen (imamo ga, na primjer, u Ruskoj federaciji, Ukrajini, Švedskoj, Norveškoj), maloljetnicima se izriču kazne koje se izriču i punoljetnim licima, pri čemu se „maloljetnički uzrast“ učinioca djela cijeni kao olakšavajuća ili kao ublažavajuća okolnost.⁷ Prema drugom sistemu, koji je prihvaćen u većini evropskih a dobrim dijelom i vanevropskih zakonodavstava, prema maloljetnicima se primjenjuje posebna vrsta kazne -

335, Emir Ćorović, Neke pravnotehničke dileme u vezi sa kažnjavanjem maloletnika, RKK, br. 1, 2013. g. str. 50

³ Božidar Banović i Ivan Joksić, Politika izricanja i primene vaspitnih naloga u Srbiji, u „Kaznena politika kao instrument državne politike na kriminalitet“, Banja Luka, 2014. g. str. 328

⁴ Više o tome Milan Škulić i Ivana Stevanović, Maloletni delinkventi u Srbiji, Jugoslovenski centar za prava deteta, Beograd, 1999. g. str. 13

⁵ Nikola Milošević, Izvršenje krivičnih sankcija prema maloletnicima, u „Reforma izvršenja krivičnih sankcija“, Udruženje za penologiju Jugoslavije, Beograd, 2000 g. str. 187

⁶ Snežana Soković, Maloletnički kriminalitet i recidivizam: pravilo i/ili izuzetak, RKK, br. 3, 2013.g.

⁷ Dragan Jovašević, Kazna maloljetničkog zatvora, zakonodavstvo, teorija i praksa, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, br. 78, 2018. g. str. 171

maloljetnički zatvor, što je prihvaćeno i u maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu Crne Gore. No, prije prelaska na glavnu temu ovog rada, ukratko ćemo se osvrnuti na istorijski razvoj maloljetničkog krivičnog zakonodavstva Crne Gore

2. ISTORIJSKI RAZVOJ MALOLJETNIČKOG KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA CRNE GORE

Ovaj osvrt počecemo od zakonskog izvora u kojem se po prvi put reguliše krivičnopravni položaj maloljetnih učinilaca krivičnih djela. Riječ je o Krivičnom zakoniku za Knjaževinu Crnu Goru iz 1906. godine. Donošenje ovog Zakonika najavio je knjaz Nikola u Poslanici od 23. februara 1906. godine u kojoj kaže: „Mi, Nikola I gospodar Crne Gore proglašavajući Našom Nikoljdanskom besjedom 1905. godine Ustav za Knjaževinu Crnu Goru, navijestimo što skorije stajanje na snagu Krivičnog zakonika. Ispunjujući sada Našu vladarsku riječ, a uvjereni da je uvođenje Krivičnog zakonika neophodna potreba za održavanje pravnog poretka, tog bitnog uslova za dobar i pravilan razvoj kako pojedinca, tako i cijelog društva, dajemo na znanje i objavljujemo: Da smo se na predlog Našeg Ministarstva Savjeta, a po saslušanju našeg Državnog Savjeta u smislu člana 221 tačka II Ustava riješili narediti i naređujemo

I

Da se za Knjaževinu Crnu Goru usvoji Kriminalni (Kaznitelni) Zakonik bratske nam Srbije s izmjenama i dopunama prema našim prilikama i pravnim običajima i da se odštampa u naročitom izdanju.

II

Krivični Zakonik za Knjaževinu Crnu Goru staje na snagu 23. aprila ove 1906. godine. Ovaj Zakonik maloljetnike zavisno od uzrasta dijeli po kriterijumu „razbora“ za mogućnost njihovog kažnjavanja (a razbor je znanje onoga šta se hoće, šta se radi i šta može da proizade iz te radnje).

Ne razrađujući okolnosti koje umanjuju kaznu Zakonik opširno precizira i određuje vezu koja postoji između odgovornosti i godina starosti beneficirajući maloljetnike koje razvrstava na nekoliko grupa zavisno od godina koje imaju.⁸ U tom smislu djeca koja nemaju punih dvanaest godina neće se osuđivati za zločine i prestupe koje bi učinila, već će se dati roditeljima i tutorima da ih ovi kazne (čl. 55). Isto će se postupiti (dakle po čl. 55) i sa nedoraslima koji bi imali dvanaest godina, ali još ne bi navršili petnaestu godinu, a dokazalo bi se da su bez razbora izvršili zločin ili prestup. Ako li oni i bez razbora ili iz rdave navike učine zločin ili prestup, onda će se dati gdje bude određeno, da se popravljaju i na tom popravljanju mogu ostati najviše do osamnaeste godine (čl. 56). Učinioci koji bi imali punih dvanaest godina, ali još ne bi navršili petnaestu godinu pa bi se dokazalo da su učinili zločin ili prestup sa razborom da se kazne:

- za učinjeni zločin za koji bi Zakon donosio smrt ili robiju zatvorom od jedne godine do deset godina;

⁸ Svetislav Marinović, Kaznena istorija Crne Gore, Podgorica, 2007. g. str. 189

- za presteupe najviše polovinu one kazne na koju bi se osudili stariji, no u ovom slučaju može im se dosuditi i manje od onog što zakon najmanje donosi za to djelo (ispad posebnog minimuma) koje su učinili ako sud nađe da još po nečemu to zaslužuju (čl. 57).

Ako bi krivac imao punih petnaest godina, a još ne bi navršio osamnaest godina moći će se osuditi najviše na dvije trećine one kazne koju zakon donosi za učinjeno djelo, a kad bi zakon donosio za učinjeno djelo smrt, on će se osuditi na robiju ili zatočenje od deset do dvadeset godina (čl. 58).“

Ovaj Zakonik je ostao na snazi i nakon ujedinjenja 1918. godine sve do donošenja Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije 1929. godine, koji predviđa značajne novine u odnosu na dotadašnje zakonodavstvo. Sve učinioce krivičnih djela do navršene 21. godine života, kada nastupa krivičnopravno punoljetstvo, dijelio je u nekoliko kategorija:

Djeca - učinioци do 14 godina su apsolutno nezrela za kažnjavanje jer se nezrelost uzima kao osnov isključenja gonjenja, odnosno kažnjavanja (čl. 26). Ako je riječ o djetetu koje nije napušteno i moralno pokvareno, ono se predaje roditelju, staratelju ili školskim vlastima da se oni o njemu staraju i vrše nadzor. Ali, ako je dijete bilo napušteno ili moralno pokvareno tada se predaje zavodu za vaspitanje ili drugoj podesnoj porodici gdje ostaje sve do svog popravljanja, a najviše do navršene sedamnaeste godine života (čl. 26 st. 3).

Mlađi maloljetnici - lica uzrasta od 14 do 17 godina za koja važi relativna nezrelost za kažnjavanje. Ako ovo lice u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije moglo da shvati značaj svog djela ili da prema takvom shvatanju radi nije se moglo kazniti zakonom propisanom kaznom, ali se moglo predati roditelju, staratelju ili drugom licu da se o njemu staraju, a u slučaju zapuštenosti ili moralne pokvarenosti moglo se predati zavodu za vaspitanje ili nekoj podesnoj porodici. Ako se radi o mlađem maloljetniku koji je toliko zreo da može shvatiti prirodu i značaj svog djela prema njemu su se mogle odrediti mjere predviđene u čl. 28 kao što su ukor, otpuštanje na prokušavanje (probacija), upućivanje u zavod za vaspitanje, upućivanje u zavod za popravljanje i slično.

Stariji maloljetnici - lica uzrasta od 17 do 21 godine koja se smatraju apsolutno zrelim i sposobnim da budu krivično odgovorni. Zakonom je bilo predviđeno da se sa njima postupa blaže nego sa punoljetnim učinioциma krivičnih djela i u skladu sa tim primjenjivan je sistem blažih kazni po naročitim pravilima zakona.⁹

Prema Opštem dijelu Krivičnog zakonika¹⁰ iz 1947. godine, koji je rađen pod uticajem sovjetskog zakonodavstva, bile su predviđene posebne odredbe o krivičnopravnom položaju maloljetnih učinilaca krivičnih djela. Učinioци mlađi od 14 godina smatrani su djecom i oni nisu krivično odgovorni za krivična djela i bili su predavani roditelju ili organu starateljstva radi primjene odgovarajućih vaspitnih

⁹ Miomira Kostić i Marina Simović, Istorijski osvrt na krivičnopravni položaj mladih kod nas, u „Djeca i maloljetnici kao učinioци i žrtve krivičnih djela - zakonodavni i institucionalni okvir“, Banja Luka, 2024. g. str. 113

¹⁰ Službeni list FNRJ broj 106/47

mjera ili upućivanja u zavod za vaspitanje. Učinioci uzrasta od 14 do 18 godina bili su krivično odgovorni ukoliko su mogli da shvate značaj svoga djela i da upravljaju svojim postupcima. Za učinjeno krivično djelo njima su se mogle izreći kazne, osim smrtne kazne i kazne lišenja slobode sa prinudnim radom u doživotnom trajanju, pri čemu je maloljetstvo uzimano kao olakšavajuća okolnost kod odmjeravanja kazne. Ni Krivični zakonik Federativne Narodne Republike Jugoslavije iz 1951. godine¹¹ nije poznavao posebnu kaznu lišenja slobode koja bi se primjenjivala prema maloljetnicima. Prema tom Zakoniku i mlađim (od 14 do 16) i starijim (od 16 do 18 godina) maloljetnicima mogle su se izreći kazne predviđene za punoljetne (zatvor i strogi zatvor, u slučaju ispunjenja određenih kriterijuma koji su se odnosili kako na nivo duševne razvijenosti od koga je zavisilo postojanje krivične odgovornosti (odnosno krivične neodgovornosti) maloljetnika, tako i na visinu propisane kazne za učinjeno krivično djelo.¹² U odnosu na obje kategorije krivično odgovornih maloljetnika bilo je moguće blaže kažnjavanje. Novelom Krivičnog zakonika FNRJ¹³ iz 1959. godine, a pod uticajem Pokreta Nove društvene odbrane, pored uvođenja niza novih vaspitnih mjera, registar krivičnih sankcija predviđenih za maloljetnike obogaćen je posebnom kaznom - kaznom maloljetničkog zatvora. Ova kazna je kvalitativno drugačija od kazni koje su se do tada primjenjivale prema maloljetnicima. Radi se o posebnoj vrsti kazne koja se sastoji u oduzimanju slobode kretanja starijem maloljetnom učiniocu težeg krivičnog djela koja je po formi slična kazni zatvora, ali po sadržini, karakteru i ciljevima koje treba da postigne bliska je vaspitnim mjerama.¹⁴

Tako maloljetnici sada, kako se to slikovito kaže, prestaju da budu „zločinci u malom“ i postaju posebna kategorija učinilaca krivičnih djela.¹⁵ Reforma krivičnog zakonodavstva, a time i maloljetničkog, uslijedila je 1976. godine donošenjem Krivičnog zakona SFRJ,¹⁶ gdje je zbog podijeljene zakonodavne nadležnosti među federalnim jedinicama u oblasti materijalnog krivičnog zakonodavstva gdje je opšti dio ostao u saveznoj nadležnosti i neke grupe krivičnih djela, a ostalo je prepušteno federalnim jedinicama, došlo i do promjene naziva zakona pa umjesto termina zakonik uveden je termin zakon. Ovaj zakon je u glavi šest pod nazivom „Opšta

¹¹ Službeni list FNRJ broj 13/51

¹² Nikola Milošević, Maloljetnički zatvor - zakonodavstvo i praksa, Pravni život br. 9, 2002. g. str. 562

¹³ Službeni list FNRJ broj 30/59

¹⁴ Dragan Jovašević, Alternativne mere za maloletne učinioce krivičnih dela u domaćem i uporednom krivičnom pravu, Bilten Okružnog suda u Beogradu broj 77, 2008. godine, str. 60; Ljubinko Mitrović, Krivične sankcije prema maloljetnicima u Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, RKK br. 2, 2009. g. str. 137

¹⁵ Dragan Jovašević, Primena kazne maloletničkog zatvora u savremenom krivičnom pravu, u „Kaznena politika i prevencija kriminaliteta“ (ur. Bejatović, Simović), Trebinje 2019. g. str. 70

¹⁶ Službeni list SFRJ broj 44/76

pravila o vaspitnim mjerama i kažnjavanju maloljetnika“ uglavnom zadržao rješenja iz prethodnog zakonika. Ovaj zakon je uz izvjesne izmjene i dopune ostao u primjeni do donošenja Krivičnog zakonika Crne Gore 2003. godine¹⁷, a time i odredbe o pravilima i vaspitnim mjerama i kažnjavanju maloljetnika, ali je zadržana disperzija krivičnopravnih odredbi o krivičnopravnom položaju maloljetnika u više zakona/zakonika. Međutim, i u našoj naučnoj i stručnoj javnosti sazrijevala je svijest da potrebama maloljetnika, kao posebne kategorije učinilaca krivičnih djela, više odgovara ukoliko se pitanja vezana za njihov krivičnopravni status regulišu posebnim zakonom.¹⁸ I konačno je Crna Gora na tragu tih novih ideja 2011. godine donijela Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku (u daljem tekstu ZM).¹⁹ Prvi put se na jednom mjestu nalaze odredbe materijalnog, procesnog i izvršnog maloljetničkog zakonodavstva. Odmah treba naglasiti da to nije bilo samo sabiranje, odnosno objedinjavanje u jednom zakonu odredaba iz matičnih zakona, nego znatno modifikovanje i noviranje uz praćenje novih tendencija u maloljetničkom krivičnom pravu. Još i prije uvođenja autonomnog maloljetničkog krivičnog prava, a posebno ovog autonomnog, vlada mišljenje da ono zadovoljava većinu strogih zahtjeva međunarodnih dokumenata.²⁰

3. RAZMIŠLJANJA DA LI TREBA SNIZITI STAROSNU GRANICU KRIVIČNE ODGOVORNOSTI MALOLJETNIKA

Kada je u pitanju starosna dob (uzrast) u članu 2 ZM je propisano da se prema licu koje u vrijeme izvršenja protivpravnog djela određenog u zakonu kao krivično djelo nije navršilo 14 godina života (dijete) ne može voditi krivični postupak niti se mogu primijeniti sankcije i mjere propisane ovim zakonom. Maloljetnikom se smatra lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14 godina a nije navršilo 18 godina života. Mlađi maloljetnik je lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14 godina, a nije navršilo 16 godina života, a stariji maloljetnik je lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 16 godina, a nije navršilo 18 godina života. Dakle, zadržana je ista klasifikacija koju smo imali u Krivičnom zakoniku. U uporednom zakonodavstvu ovakva klasifikacija je i najzastupljenija, ali postoje i zakonodavstva koja su snizila donju starosnu granicu krivične odgovornosti maloljetnika, ali, doduše, manji broj zemalja je i podiglo donju starosnu granicu krivične odgovornosti maloljetnika. Tako, na primjer, donju starosnu granicu krivične

¹⁷ Službeni list RCG broj 70/03

¹⁸ Ivana Stevanović, Predlog Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, u „Novo krivično zakonodavstvo Srbije (ur. Đ. Lazin), Udruženje za krivično pravo Srbije, Kopaonik 2005. g. str. 101

¹⁹ Službeni list CG broj 64/11

²⁰ Nikola Milošević, Maloljetničko krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore i Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i pravni standardi, u „Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore“ (ur. S. Bejatović), Zlatibor, 2004. g. str. 266

odgovornosti maloljetnika od 12 godina imamo u zakonodavstvu Holandije, Irske, Turske, a starosnu granicu od 16 godina imamo u Bjelorusiji, Jermeniji, Azerbejdžanu, Rusiji, Moldaviji, a imamo zemalja u kojima je ta granica 15 godina (na primjer Danska, Island, Češka, Norveška, Švedska).²¹ Ove razlike u određivanju donje granice krivične odgovornosti maloljetnika u uporednom zakonodavstvu uslovljene su različitim razlozima, istorijskim, sociološkim, kulturnim i slično. Ovoj šarolikosti doprinijelo je i to što na međunarodnom planu, odnosno u međunarodnim pravnim dokumentima nemamo neko obavezujuće pravilo kojim bi bila ustanovljena minimalna granica krivične odgovornosti maloljetnika. Navodimo samo neka međunarodna dokumenta. Iako se u čl. 4 st. 1 Standardnih minimalnih pravila Ujedinjenih nacija za maloljetničko pravosuđe (Pekinska pravila) iz 1985. godine, koja pravila predstavljaju prvi međunarodni dokument koji se bavi pitanjem uzrasta kao uslova krivične odgovornosti maloljetnika, propisuje da „u pravnim sistemima koji poznaju pojam minimalnog uzrasta za krivičnu odgovornost maloljetnika, ta granica neće biti vezana za suviše rani uzrast, imajući u vidu njihovu emotivnu, mentalnu i intelektualnu zrelost“. Iz ovog pravila može se zaključiti da je državama ostavljeno da u svojim zakonima autonomno odrede donju starosnu granicu krivične odgovornosti maloljetnika ili čak i da je ne odrede. Ako pak države određuju tu donju starosnu granicu, onda je preporuka ovog pravila da to ne bude isuviše rani uzrast. U Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravima djeteta iz 1989. godine ovo pravilo je promijenjeno pa su članom 40 st. 3 (a) države članice obavezane da u svom zakonodavstvu „utvrde najnižu starosnu granicu ispod koje djeca ne bi mogla biti smatrana sposobnom za kršenje krivičnog prava“. Dakle, i ovdje Konvencija ne propisuje koja bi to bila poželjna donja starosna granica krivične odgovornosti maloljetnika. Određeno preciziranje pravila iz ove Konvencije učinio je Komitet UN za prava djeteta 2007. godine davanjem preporuke da minimalna starosna granica krivične odgovornosti ne bi trebalo da bude ispod 12 godina. Ova preporuka je izazvala određene dileme i različita tumačenja, pa je tako od strane pojedinih jurisdikcija interpretirana na taj način da njome limit od 12 godina ne predstavlja apsolutni minimum već „prihvatljiv međunarodni standard“. To je poslužilo kao osnov da se u pojedinim članicama UN u kojima je granica odgovornosti već bila uspostavljena na višem nivou, spusti na 12 godina, tako da je, u suštini, omogućena kriminalizacija većeg broja mladih osoba.²² To je vjerovatno i bio razlog da je taj isti Komitet 2019. godine usvojio stav da je u krivičnom pravu najprihvatljiviji limit koji odgovara uzrastu od 14 godina. Već smo naprijed naveli da je ovo rješenje najzastupljenije u uporednom zakonodavstvu, a u našem zakonodavstvu na snazi je sedamdeset godina. Međutim činjenica je da su u savremenom društvu, pa i kod nas znatan broj lica koja u krivičnopravnom smislu imaju status djece pojavljuju kao izvršioci djela koja su u zakonu predviđena kao

²¹ Šire o tome Vanja Bajović, U prilog snižavanja starosne granice krivične odgovornosti – drugačiji pogled na „vječitu dilemu“, Crimen broj 1, 2024. g. str. 82-105

²² Ivan Đokić, Kriminalnopolitička prihvatljivost snižavanja starosne granice krivične odgovornosti, u Zborniku radova „Djeca i maloljetnici kao učinioci i žrtve krivičnih djela“, Banja Luka, 2024. g. str. 128

krivična djela. Svježi su nam i nedavni događaji u Republici Srbiji gdje je jedan trinaestogodišnjak iz vatrenog oružja usmrtio deset ljudi. Taj događaj, posebno, a i neki drugi, pred opštu, pa i stručnu i naučnu javnost postavio je pitanje da li su danas lica uzrasta do 14 godina, u psiho-fizičkom, socijalnom i kulturološkom smislu ista ili slična licima tog uzrasta od prije 20, 30 ili više godina i da li treba ići na snižavanje starosne odgovornosti maloljetnih lica. U naučnoj i stručnoj javnosti mišljenja su podijeljena, ali se tim pitanjem u ovom radu nećemo detaljnije baviti jer to može da bude i posebna tema, nego ćemo navesti samo neka mišljenja. Ima mišljenja da zakonodavne reforme, u principu, ne bi trebalo da se vrše pod pritiskom, na primjer, privremeno rastućeg kriminaliteta ili pod pritiskom društvenih i političkih kretanja i pratećeg odnosa snaga.²³ Najgore je kad se korekcije postojećih granica vrše bez prethodnih istraživanja, pa se opravdano postavlja pitanje u kojoj mjeri one zaista odgovaraju.²⁴ Dakle, mišljenja su podijeljena da li treba spuštati starosnu granicu krivične odgovornosti maloljetnika, pa imamo mišljenja da treba zadržati postojeću granicu,²⁵ jer opet se postavlja pitanje šta će se snižavanjem starosne granice istinski dobiti ako se uzme u obzir da su krivične sankcije koje se izriču maloljetnim učiniocima krivičnih djela (jer se mlađim maloljetnicima mogu izreći samo vaspitne mjere) po svojoj suštini i svrsi veoma bliske mjerama koje se u domenu socijalne zaštite preduzimaju u odnosu na nedorasla lica koja ostvare djelo koje odgovara zakonskim obilježjima krivičnog djela.²⁶ Zato neki postavljaju pitanje zašto onda uključivati više djece u krivičnopravni sistem ako se mjerama socijalne zaštite može postići cilj, ali bez dodatne stigmatizacije koju krivični postupak i krivične sankcije nose.²⁷ Dakle, u smislu gore navedenog, snižavanje starosne granice ne bi imalo značaja ako se ne bi spuštala starosna granica starijeg maloljetstva što bi stvorilo prostor za primjenu kazne maloljetničkog zatvora.

Na drugoj strani imamo mišljenje da pri donošenju novog zakona pitanje starosne granice treba razmotriti ne samo zbog pojedinačnih slučajeva koji s vremena na vrijeme zaintrigiraju javnost, nego i zbog činjenice da je ova granica određena u jedno drugo doba, i za maloljetnike koji su imali potpuno drugačiji način života i uzrast u kome su sazrijevali.²⁸ U prilog potrebe snižavanja starosne granice govori i struktura maloljetničkog kriminaliteta, gdje umjesto ranije zastupljenijeg imovinskog kriminaliteta, sve je zastupljeniji nasilnički kriminalitet gdje su često žrtve takođe

²³ Nikola Milošević, Neke tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i maloletničko krivično zakonodavstvo, u „Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i naše krivično zakonodavstvo“ (ur. S. Bejatović), Zlatibor, 2005. g. str. 286

²⁴ Obrad Perić, Kritička analiza krivičnih sankcija prema maloletnicima, u „Teorijski i praktični problemi jugoslovenskog kaznenog zakonodavstva“, Beograd, 1996. str. 72

²⁵ Milan Škulić, Maloletničko krivično pravo, Beograd, 2011. g. str. 98

²⁶ Ivan Đokić, op. cit. str. 134

²⁷ Sanja Čopić, Snižavanje starosne granice krivične odgovornosti: Večita dilema? Crimen, broj 3, 2023. g. str. 243

²⁸ Đorđe Ignjatović, Kriminalitet maloletnika: stara tema i nove dileme, u „Maloletnici kao učinioci krivičnih dela i prekršaja“ (ur. I. Stevaović), Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2015. g. str. 30

djeca, pa se nameće logičko pitanje da li pravo štiteći djecu učinioce, zapravo ide na uštrb djece žrtava. U tom smislu neki su izričiti da bi krivičnu odgovornost trebalo spustiti na 12 godina za sva ili alternativno samo za krivična djela sa elementima nasilja.²⁹

4. KARAKTERISTIKE KAZNE MALOLJETNIČKOG ZATVORA

Kazna maloljetničkog zatvora je po svojoj prirodi hibridna krivična sankcija koja je po svojoj formi kaznena mjera sa izraženim elementima represije, ali je po sadržini, suštini i cilju koji treba da se ostvari vaspitna mjera.³⁰ Kao takva ona ima i neke posebne karakteristike.³¹

Tako, primjenom ove kazne ostvaruje se i generalna i specijalna prevencija, ali se ta specijalna prevencija ostvaruje na drugačiji način u odnosu na druge kazne, jer je težište stavljeno na vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj maloljetnika. Ova kazna može se izreći samo starijim maloljetnicima i ne za svako krivično djelo, nego samo za teža krivična djela. Krivica je element bića krivičnog djela, ali se kod izricanja ove kazne cijeni stepen krivice, odnosno da se krivica ispoljava u visokom stepenu. Dakle, značaj ove okolnosti se kod izricanja ove kazne nešto drugačije cijeni nego kod izricanja ostalih kazni. Kazna maloljetničkog zatvora se odmjerava po posebnim pravilima, a poseban značaj imaju subjektivne okolnosti vezane za ličnost učinioce i objektivne, vezane za težinu krivičnog djela. Uz to ne mogu se primijeniti neka opšta pravila o odmjeravanju kazne, kao što su ublažavanje kazne, oslobođenje od kazne i slično.

Kazna maloljetničkog zatvora izriče se u trajanju od šest mjeseci do pet godina. Izuzetno za krivična djela za koja je kao najmanja kazna propisana kazna zatvora od deset godina, može se izreći kazna maloljetničkog zatvora do deset godina. Ova kazna se ne može ni pod kojim uslovima izricati u kraćem trajanju što je takođe razlikuje od kazne zatvora u postupku protiv punoljetnih lica. Razlika je i u tome što se može izricati na pune godine i mjesece, ali ne i na dane.

Za krivična djela u sticaju maloljetnički zatvor se izriče po posebnim pravilima. U tom smislu ako stariji maloljetnik učini više krivičnih djela u sticaju, a sud nađe da za jedno krivično djelo treba izreći kaznu maloljetničkog zatvora, odmjeriće za sva djela jednu kaznu u zakonom određenim granicama. Ako stariji maloljetnik učini više krivičnih djela u sticaju, a sud nađe da za jedno krivično djelo treba izreći kaznu maloljetničkog zatvora, a da bi za druga krivična djela trebalo izreći vaspitne mjere, za sva djela u sticaju izreći će kaznu maloljetničkog zatvora. Na sličan način sud će postupiti i u slučaju ako se poslije izrečene kazne

²⁹ Vanja Bajović, op. cit. str. 102

³⁰ Dragan Jovašević, Kazna maloljetničkog zatvora u savremenom krivičnom pravu, Bilten Okružnog suda u Beogradu, broj 81, 2011. g. str. 112

³¹ Ljubiša Lazarević i drugi, Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore, Tivat, 2010. g. str. 257

maloljetničkog zatvora utvrdi da je maloljetnik prije ili poslije njenog izricanja učinio još neko krivično djelo.

Prije donošenja novog ZM bilo je propisano da se kazna maloljetničkog zatvora izvršava u posebnim kazneno-popravnim domovima, ali pošto ti posebni domovi još nijesu izgrađeni, onda je novi ZM legislativu prilagodio faktičkom stanju da maloljetnici kaznu maloljetničkog zatvora izdržavaju u posebnoj organizacionoj jedinici za maloljetnike organa uprave nadležnog za izvršenje krivičnih sankcija.

Kazna maloljetničkog zatvora ne povlači sve one pravne posljedice koje mogu nastati u slučaju osude na kaznu zatvora. Pitanje uslovnog otpusta nešto drugačije je uređeno nego u redovnom postupku. Takođe, i pitanje zastarjelosti je drugačije uređeno. U tom smislu u članu 38 ZM je propisano da se izrečena kazna maloljetničkog zatvora ne može izvršiti kad protekne:

- deset godina od pravosnažne osude na kaznu maloljetničkog zatvora preko pet godina,
- pet godina od pravosnažne osude na kaznu maloljetničkog zatvora preko tri godine,
- tri godine od pravosnažne osude na kaznu maloljetničkog zatvora preko jedne godine,
- dvije godine od pravosnažne osude na kaznu maloljetničkog zatvora do jedne godine.

5. IZRICANJE KAZNE MALOLJETNIČKOG ZATVORA

Kada su u pitanju krivične sankcije prema maloljetnicima onda su u sudskoj praksi zastupljene vaspitne mjere, dok je kazna maloljetničkog zatvora malo zastupljena. Za potrebe ovog rada provjerili smo zastupljenost kazne maloljetničkog zatvora u sudskoj praksi u Crnoj Gori za period od 2019. godine do 2023. godine. Istraživanje je potvrdilo našu prethodnu konstataciju da se ova kazna rijetko izriče. U prvoj godini posmatranog perioda (2019. g.) bilo je šest izrečenih kazni maloljetničkog zatvora u trajanju do dvije godine i to četiri za krivična djela protiv polne slobode i dvije za krivična djela protiv imovine. U 2020. godini imali smo samo jednu presudu i to za krivično djelo protiv imovine do dvije godine. Interesantno da u 2021. godini nismo imali nijednu presudu na kaznu maloljetničkog zatvora, a u 2022. godini imali smo tri presude na kaznu maloljetničkog zatvora do dvije godine za krivična djela protiv imovine. I na kraju u 2023. godini nije bilo ni jedne presude na kaznu maloljetničkog zatvora.

Iz ovih skromnih podataka moglo bi se zaključiti ili da je, inače, maloljetnički kriminalitet u opadanju (po našoj ocjeni nije takvo stanje) ili da se sudovi više opredjeljuju za vaspitne mjere. Drugi zaključak je da više nije dominirajući imovinski kriminalitet u ovoj populaciji, ali je zabrinjavajuće da u ovoj starosnoj dobi dominiraju krivična djela protiv polne slobode.

Inače, za izricanje kazne maloljetničkog zatvora potrebno je da se ispune osnovni i dopunski uslovi. Osnovni uslov je da je stariji maloljetnik izvršio krivično

djelo i ovaj uslov je vezan za starosnu dob učinioaca. Drugi uslov jeste da je u pitanju krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina.

Uz ova dva uslova potrebno je da se ispuni još jedan subjektivni i jedan objektivni uslov. Subjektivni uslov je postojanje visokog stepena krivice starijeg maloljetnika i njegova vaspitna zapaštenost i objektivni uslov - priroda i težina krivičnog djela. Za izricanje kazne maloljetničkog zatvora nije dovoljno da se ispune osnovni uslovi. Za izricanje ove kazne potrebna je ocjena suda da u konkretnom slučaju ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu mjeru što znači da je kazna maloljetničkog zatvora supsidijarnog karaktera.

Postavlja se pitanje ako je krivica element bića krivičnog djela, šta onda znači „stepen krivice“ kao kriterij sudu pri opredjeljenju da li izreći vaspitnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora. U literaturi se ističe da i ovdje stepenovanje krivice treba, u osnovi, vršiti na isti način kao što se to vrši kod odmjeravanja kazne punoljetnim licima, ali je suštinska razlika u tome što visok stepen krivice kod punoljetnih utiče na odmjeravanje kazne, a ovdje je to odlučujuća okolnost za odluku suda da li izreći vaspitnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora.³² Visok stepen krivice znači da on mora biti iznad uobičajenog, normalnog, prosječnog stepena svjesne i voljne upravljenosti učinioaca prema krivičnom djelu, što predstavlja faktičko pitanje u svakom konkretnom slučaju.³³ Neki dodaju da pri ocjeni stepena krivice treba uzeti u obzir i motiv izvršenja krivičnog djela, namjeru učinioaca, pa u tom smislu zaključak o tome da li je kod starijeg maloljetnika postojao visok stepen krivice treba da se izvlači iz opšte ocjene ličnosti maloljetnika i svih subjektivnih i objektivnih okolnosti koje su pratile izvršenje djela.³⁴

Visok stepen krivice, uglavnom, se veže za umišljaj jer teško je prihvatiti mogućnost izricanja kazne maloljetničkog zatvora za krivična djela učinjena iz nehata. Kako se krivica kao osnov za izricanje kazne maloljetničkog zatvora može stepenovati njen visok stepen teorija krivičnog prava vidi u upornosti učinioaca, njegovoj bezobzirnosti, brutalnosti, surovosti, bezosjećajnom ponašanju i drugim činjenicama subjektivnog karaktera.³⁵

Drugi dopunski uslov za izricanje kazne maloljetničkog zatvora vezan je za prirodu i težinu krivičnog djela. Težina krivičnog djela vezana je za posljedicu krivičnog djela i to ne u njenom užem smislu kao obilježja krivičnog djela, nego u širem smislu gdje se radi o jačem intenzitetu povrede ili ugrožavanja zaštićenog dobra.³⁶ Dakle ovu okolnost treba cijiniti u sklopu vrste napadnutog objekta i potrebe

³² Zoran Stojanović, *Krivično pravo*, Podgorica, 2008. g. str. 368

³³ Dragan Jovašević, *Kazna maloljetničkog zatvora, zakonodavstvo, teorija i praksa*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, br. 78, 2018. g. str. 174

³⁴ Ljubiša Lazarević i ostali, op. cit. str. 255

³⁵ Obrad Perić, *Komentar krivičnopravnih propisa prema maloljetnicima*, Službeni glasnik Republike Srbije, 1995. g. str. 48

³⁶ Zoran Stojanović, op. cit. str. 369

društva da obezbijedi njegovu efikasnu i kvalitetnu zaštitu, što ukazuje i na prirodu krivičnog djela.³⁷

Kako riješiti situaciju ako uz tešku posljedicu krivičnog djela nastupi i neka druga posljedica koja ne ulazi u biće krivičnog djela. Da li se i ta druga posljedica može cijeniti kod odlučivanja o opravdanosti maloljetničkog zatvora pogotovo ako je učinilac mogao predvidjeti mogućnost njenog nastupanja. Ima mišljenja da se te posljedice iako su u uzročnom odnosu sa izvršenim krivičnim djelom ne mogu uzimati u obzir pri ocjeni da li postoje teške posljedice djela.³⁸ Mi bismo dodali da se te posljedice mogu uzeti u obzir kod odmjeravanja kazne maloljetničkog zatvora.

Sporno je i pitanje kako treba tumačiti ovaj uslov (priroda i težina djela) u slučaju pokušnog krivičnog djela kada posljedica, po prirodi ovog instituta izostaje. Mišljenja po ovom pitanju su podijeljena. po jednom shvatanju u kom se polazi od stava da svako djelo ima posljedicu, pa i pokušaj u smislu ugrožavanja zaštitnog objekta, maloljetnički zatvor je moguće izreći i u slučaju pokušaja krivičnog djela. Drugi su suprotnog stanovišta i isključuju mogućnost izricanja kazne maloljetničkog zatvora u ovom slučaju. Kada bi se pošlo od užeg tumačenja onda bi ovo drugo shvatanje bilo prihvatljivije. Međutim, bilo bi kriminalno-politički neopravdano isključiti primjenu kazne maloljetničkog zatvora kod pokušaja najtežih djela. Zato u ovoj situaciji treba pribjeći širem tumačenju posljedice u smislu i ugrožavanja zaštićenog dobra pod uslovom da je intenzitet ugrožavanja bio naročito ispoljen.³⁹

6. ODMJERAVANJE KAZNE MALOLJETNIČKOG ZATVORA

Naprijed govoreći o karakteristikama kazne zatvora naveli smo da određene razlike postoje i kod odmjeravanja kazne zatvora protiv punoljetnih lica. U članu 34 ZM je propisano da će sud odmjeriti kaznu maloljetničkog zatvora imajući u vidu svrhu maloljetničkog zatvora i uzimajući u obzir sve okolnosti po opštim pravilima o odmjeravanju kazne propisanim Krivičnim zakonikom⁴⁰ koje utiču da kazna bude veća ili manja, a naročito stepen krivice maloljetnika i njegove zrelosti i vrijeme koje je potrebno za njegovo vaspitanje i stručno osposobljavanje. Kao što se može primijetiti kod odmjeravanja kazne maloljetničkog zatvora pribjegava se nekoj vrsti eklektizma: s jedne strane upućuje se na odredbe koje se inače primjenjuju kod odmjeravanja kazne punoljetnim licima, a s druge strane dodaje se nešto specifično što jedino može doći do izražaja prema maloljetnicima.⁴¹

³⁷ Dragan Jovašević, Kazna maloljetničkog zatvora, zakonodavstvo, teorija i praksa, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, broj 78, 2018. g. str. 173

³⁸ Ljubiša Lazarević i drugi, Op. cit. str. 256

³⁹ Zoran Stojanović, Op. cit. str. 369

⁴⁰ O tome šire Darko Radulović, Olakšavajuće i otežavajuće okolnosti i kaznena politika, u „Kaznena politika i prevencija kriminaliteta“, Trebinje, 2019. god. str. 169-184

⁴¹ Obrad Perić, Odmjeravanje kazne maloljetničkog zatvora, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 1979. g. str. 168

Ovdje se nećemo baviti analizom olakšavajućih i otežavajućih okolnosti iz člana 42 Krivičnog zakonika, koje se shodno primjenjuju i kod odmjeravanja kazne maloljetničkog zatvora, nego ćemo, ukratko, zadržati pažnju na dvije okolnosti specifične samo kod odmjeravanja kazne maloljetničkog zatvora, a to su stepen zrelosti maloljetnika i vrijeme koje je potrebno za njegovo vaspitanje i stručno osposobljavanje. Iako je stepen zrelosti možda važniji kod izbora vaspitne mjere, on se ne smije zanemarivati ni kod izricanja kazne maloljetničkog zatvora. Ako se već stepen zrelosti uzima u obzir kod odmjeravanja kazne maloljetničkog zatvora, onda je on, po našoj ocjeni, važan kod odmjeravanja visine ove kazne. Od svih ovih okolnosti možda je najznačajnije vrijeme potrebno za vaspitanje i stručno osposobljavanje maloljetnika, što nedvosmisleno ukazuje i na vaspitni karakter ove kazne. Imajući to u vidu zakonodavac je i odredio koliko minimalno može da traje ova kazna (šest mjeseci), a koliko maksimalno (pet, odnosno izuzetno deset godina). Ovo zahtijeva punu odgovornost, stručnost, životno iskustvo i odgovornost i tužioca za maloljetnike i sudija za maloljetnike. To uključuje i potpunu obavještenost ovih subjekata šta sve pruža organizaciona jedinica Zavoda za izdržavanje kazni na planu tretmana i programa vaspitanja i osposobljavanja pošto nerijetko ovi delinkventi nemaju završeno ni osnovno obrazovanje. Ima mišljenja da vrijeme potrebno za vaspitanje i stručno osposobljavanje treba da bude osnovni kriterijum kojim bi se sudovi rukovodili prilikom odmjeravanja kazne maloljetničkog zatvora, jer sve ostale okolnosti iz člana 34 ZM u suštini omogućavaju da ova okolnost dođe do punog izražaja.⁴²

Prilikom odmjeravanja kazne maloljetničkog zatvora sud ne može izreći kaznu maloljetničkog zatvora u trajanju dužem od propisane kazne zatvora za to djelo, ali sud nije vezan za najmanju propisanu mjeru te kazne. Dakle, sud nije vezan posebnim minimumom kazne. Ako je, na primjer, minimum kazne zatvora za neko krivično djelo ispod šest mjeseci, to nema značaja s obzirom da se kazna maloljetničkog zatvora ne može izreći ispod šest mjeseci. Donju granicu od šest mjeseci zakonodavac je odredio računajući da kazna maloljetničkog zatvora ispod šest mjeseci ne bi bila dovoljno vrijeme za vaspitanje i stručno osposobljavanje maloljetnika.

7. IZVRŠENJE KAZNE MALOLJETNIČKOG ZATVORA

Kazna maloljetničkog zatvora se izvršava shodno odredbama ZM (čl. 168-174). Pošto u Crnoj Gori nemamo posebnih ustanova za izvršenje kazne maloljetničkog zatvora, onda se ona izvršava u odjeljenju za maloljetnike ustanove za izvršenje krivičnih sankcija. Sem ovog zakona, shodno se primjenjuju i odredbe Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti. Maloljetnika na izvršenje kazne maloljetničkog zatvora upućuje predsjednik osnovnog suda na čijem području maloljetnik ima prebivalište ili boravište. Osuđena lica, po pravilu, izdržavaju kaznu zajedno, a odvojeno samo ako to zahtijeva zdravstveno stanje osuđenog ili potreba osiguranja bezbjednosti i održavanja reda i discipline. Tokom

⁴² Nikola Milošević, Izbor i odmjeravanje sankcija prema maloletnicima, Pravni život, broj 9, 2011. g. str. 786

noći se, po pravilu, maloljetnici smještaju u individualne spavaće sobe. Lica ženskog pola kaznu izdržavaju odvojeno od lica muškog pola. Tokom izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora maloljetnicima, u skladu sa mogućnostima, omogućuje se obrazovanje, stručno i radno osposobljavanje za zanimanja, prema njihovim sposobnostima, sklonostima i dotadašnjem školskom i radnom angažovanju.⁴³ Ono što još izvršenje ove kazne čini posebnim i što ukazuje da kazna maloljetničkog zatvora ima elemente kazne, ali istovremeno sadrži i karakteristike vaspitne mjere⁴⁴ jeste činjenica što stručna lica koja sprovode tretman maloljetnika moraju posjedovati posebna znanja iz oblasti pedagogije, psihologije i penologije. Maloljetnici osuđeni na kaznu maloljetničkog zatvora u odjeljenju za maloljetnike mogu ostati najduže do navršene 23. godine života, a ako do tada ne izdrže kaznu, nastavljaju da izdržavaju kaznu sa punoljetnim licima koja izdržavaju kaznu zatvora. Izuzetno ovaj maloljetnik može ostati u odjeljenju za maloljetnike iako je navršio 23 godine života, ali najduže do navršene 24. godine života, ako je to potvrđeno radi završavanja školovanja ili stručnog osposobljavanja ili ako ostatak neizdržane kazne nije duži od šest mjeseci.

8. USLOVNI OTPUST

Odmah da napomenemo da je sa izvršenjem kazne maloljetničkog zatvora, a u funkciji individualizacije i mogućnosti ocjene uspješnosti i potrebe daljeg sprovođenja konkretnog tretmana usko povezano i pitanje uslovnog otpusta, koji se, po nekim elementima, razlikuje od uslovnog otpusta punoljetnih.

U članu 36 st. 1 ZM predviđeno je da je potrebno ispunjenje objektivnog i subjektivnog uslova. Objektivni uslov sličan je ovom uslovu kad su u pitanju punoljetni učinioци i vezan je za izdržanu kaznu (dvije trećine izrečene kazne). Pored tog objektivnog uslova potrebno je da ne postoje okolnosti koje ukazuju da nije postignuta svrha maloljetničkog zatvora. Pošto je ovaj objektivni uslov u ZM formulisan imperativno (uslovno će se otpustiti), onda se ovaj drugi uslov skoro i ne utvrđuje nego se uslovni otpust osuđenom daje kao nagrada za dobro vladanje.⁴⁵ Uz uslovni otpust licu se određuje obaveza javljanja posebnoj organizacionoj jedinici ministarstva za poslove pravosuđa koja vrši nadzor nad sprovođenjem uslovnog otpusta kod maloljetničkog zatvora, ali mu se mogu odrediti i druge obaveze propisane Zakonom o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti.

O uslovnom otpustu maloljetnika osuđenog na kaznu maloljetničkog zatvora odlučuje sud koji je donio odluku kojom je izrečena kazna maloljetničkog zatvora u

⁴³ O tome šire Zoran Stevanović i drugi, Izvršenje kazne maloljetničkog zatvora, u „Maloljetnici kao učinioци i žrtve krivičnih dela i prekršaja“ (ur. Stevanović), Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2015. g. str. 365-376

⁴⁴ Snežana Soković, Osnovne karakteristike izvršenja krivičnih sankcija koje se izriču maloljetnicima, RKK, br. 1-2, 2012. g. str. 174

⁴⁵ Igor Petković, Uslovni otpust maloljetnih učinilaca krivičnih djela u zakonodavstvu Republike Srpske, u „Djeca i maloljetnici kao učinioци i žrtve krivičnih djela“, Banja Luka, 2024. g. str. 178

prvom stepenu u vijeću iz člana 24 st. 7 Zakonika o krivičnom postupku, a na osnovu izvještaja o vladanju maloljetnika za vrijeme izvršenja kazne maloljetničkog zatvora. Taj izvještaj od strane organa uprave sudu se dostavlja 30 dana prije isteka dvije trećine izdržane kazne maloljetničkog zatvora. Za sve ono što nije regulisano ZM a tiče se uslovnog otpusta, shodno se primjenjuju odredbe Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti.

Literatura

- Bajović, V.(2024) U prilog snižavanja starosne granice krivične odgovornosti - drugačiji pogled na „vječitu dilemu“, *Crimen*, br. 1.
- Banović, B., Joksić, I.(2014) Politika izricanja i primene vaspitnih naloga u Srbiji, u „Kaznena politika kao instrument državne politike na kriminalitet“, Banja Luka.
- Đokić, I.(2024) Kriminalnopolitička prihvatljivost snižavanja starosne granice krivične odgovornosti, u Zborniku radova „Djeca i maloljetnici kao učinioci i žrtve krivičnih djela“, Banja Luka.
- Ignjatović, Đ.(2015) Kriminalitet maloletnika: stara tema i nove dileme, u „Maloletnici kao učinioci krivičnih djela i prekršaja“ (ur. I. Stevaović), *Institut za kriminološka i sociološka istraživanja*, Beograd.
- Jovašević, D.(2008) Alternativne mere za maloletne učinioce krivičnih djela u domaćem i uporednom krivičnom pravu, *Bilten Okružnog suda u Beogradu*, br. 77.
- Jovašević, D.(2011) Kazna maloljetničkog zatvora u savremenom krivičnom pravu, *Bilten Okružnog suda u Beogradu*, br. 81.
- Jovašević, D.(2018) Kazna maloljetničkog zatvora, zakonodavstvo, teorija i praksa, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, br. 78.
- Jovašević, D.(2019) Primena kazne maloletničkog zatvora u savremenom krivičnom pravu, u „Kaznena politika i prevencija kriminaliteta“ (ur. Bejatović, Simović), Trebinje.
- Kostić, M., Simović, M.(2024) Istorijski osvrt na krivičnopravni položaj mladih kod nas, u „Djeca i maloljetnici kao učinioci i žrtve krivičnih djela - zakonodavni i institucionalni okvir“, Banja Luka.
- Lazarević, Lj. i drugi (2010) *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*, Tivat.
- Marinović, S.(2007) *Kaznena istorija Crne Gore*, Podgorica.
- Mrvic Petrović, N.(2011) Krivično pravo, Opšti deo, *Službeni glasnik*, Beograd.
- Milošević, N.(2000) Izvršenje krivičnih sankcija prema maloletnicima, u „Reforma izvršenja krivičnih sankcija“, *Udruženje za penologiju Jugoslavije*, Beograd.
- Milošević, N.(2002) Maloljetnički zatvor - zakonodavstvo i praksa, *Pravni život*, br. 9.
- Milošević, N.(2004) Maloljetničko krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore i Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i pravni standardi, u „Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i krivično zakonodavstvo Srbije i Crne Gore“ (ur. S. Bejatović), Zlatibor.
- Milošević, N.(2005) Neke tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i maloletničko krivično zakonodavstvo, u „Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i naše krivično zakonodavstvo“ (ur. S. Bejatović), Zlatibor.
- Milošević, N.(2011) Izbor i odmjeraivanje sankcija prema maloletnicima, *Pravni život*, br. 9.
- Mitrović, Lj.(2009) Krivične sankcije prema maloljetnicima u Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, *RKK* br. 2.
- Perić, O.(1979) Odmjeravanje kazne maloljetničkog zatvora, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*.
- Perić, O.(1995) *Komentar krivičnopravnih propisa prema maloljetnicima*, Službeni glasnik Republike Srbije.
- Perić, O.(1996) Kritička analiza krivičnih sankcija prema maloletnicima, u „Teorijski i praktični problemi jugoslovenskog kaznenog zakonodavstva“, Beograd.
- Petković, I.(2024) Uslovni otpust maloljetnih učinilaca krivičnih djela u zakonodavstvu Republike Srpske, u „Djeca i maloljetnici kao učinioci i žrtve krivičnih djela“, Banja Luka.

- Radulović, D.(2019) Olakšavajuće i otežavajuće okolnosti i kaznena politika, u „Kaznena politika i prevencija kriminaliteta“, Trebinje.
- Soković, S.(2012) Osnovne karakteristike izvršenja krivičnih sankcija koje se izriču maloletnicima, *RKK*, br. 1-2.
- Soković, S.(2013) Maloletnički kriminalitet i recidivizam: pravilo i/ili izuzetak, *RKK*, br. 3.
- Stevanović, I.(2005) Predlog Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, u „Novo krivično zakonodavstvo Srbije (ur. Đ. Lazin), *Udruženje za krivično pravo Srbije*, Kopaonik.
- Stevanović, Z i drugi(2015) Izvršenje kazne maloljetničkog zatvora, u „Maloletnici kao učinioci i žrtve krivičnih dela i prekršaja“ (ur. Stevanović), *Institut za kriminološka i sociološka istraživanja*, Beograd.
- Stojanović, Z.(2008) *Krivično pravo*, Podgorica.
- Službeni list FNRJ broj 106/47
- Službeni list FNRJ broj 13/51
- Službeni list FNRJ broj 30/59
- Službeni list SFRJ broj 44/76
- Službeni list RCG broj 70/03
- Službeni list CG broj 64/11
- Čopić, S.(2023) Snižavanje starosne granice krivične odgovornosti: Večita dilema? *Crimen*, br. 3.
- Ćorović, E.(2013) Neke pravnotehničke dileme u vezi sa kažnjavanjem maloletnika, *RKK*, br. 1.
- Škulić, M.(2015) Reforma maloljetničkog krivičnog prava u Srbiji u „Maloljetnici kao učinioci krivičnih dela i prekršaja“ (ur. Stevanović, Pavićević) *Institut za kriminološka i sociološka istraživanja*, Beograd.
- Škulić, M., Stevanović, I.(1999) Maloletni delinkventi u Srbiji, Jugoslovenski centar za prava deteta, Beograd.
- Škulić, M.(2011) *Maloletničko krivično pravo*, Beograd.

JUVENILE PRISON SENTENCE IN THE JUVENILE CRIMINAL LEGISLATION OF MONTENEGRO

Darko Radulovic, Ph.D.

Associate Professor, Faculty of Law in Podgorica-University of Montenegro

Dijana Radulovic

Judge of the Appellate Court of Montenegro

Abstract: Contemporary juvenile criminal legislation in the system of criminal sanctions against juveniles recognizes: 1) corrective measures, 2) security measures, 3) juvenile prison sentence. In addition, certain alternative or diversionary measures such as conditional opportunity and dismissal of criminal charges for reasons of fairness are increasingly being included in the juvenile criminal legislation. In judicial practice, corrective measures are the most common ones. However, since juveniles are also perpetrators of serious crimes, where corrective measures would not be adequate response, the sanction resorted to in such cases is juvenile prison sentence. This is also the topic of this paper. In addition to the introduction which lists different models of response to juvenile crimes, the paper gives an overview of the historical development of the juvenile criminal legislation of Montenegro, with further reflections on the current issue of whether the age limit of criminal liability of juveniles should be lowered, and on the characteristics of the juvenile prison sentence in relation to the prison sentence against adult offenders. The central issue is the sentencing and determining the length of juvenile prison sentences. The paper is completed with a brief overview of the enforcement of the juvenile prison sentence and parole.

Key words: criminal sanctions, juvenile, juvenile prison, law.